

Zbyněk Sturz, Znojensko mezi orlicí a lvem: souboj německorakouské a československé státní myšlenky v letech 1914–1918. Disertační práce, Hradec Králové 2019, 221 s.

Autor disertační práce soustředil pozornost na proces, v němž se koncem první světové války formovaly ve střední Evropě nové národní státy. Práce je kromě úvodu a závěru rozčleněná do čtyř kapitol, z nichž první Vojensko-úřednický dirigismus (1914–1918) a druhá Obnovení ústavnosti (1917–1918) představují shrnutí základních událostí, na kterých je postavený další výklad. Autor ukazuje na různých příkladech střet dvou kolektivních identit a posun ve vnímání a chápání dosavadního „rakušanství“ směrem k všenněmectví. Další dvě kapitoly, Ve víru převratů a revolucí (podzim 1918) a Od klidu zbraní k nové Evropě (1919–1920), tvoří vlastní jádro práce, řečeno autorovými slovy, souboj německorakouské a československé státní myšlenky.

Autor vymezil zkoumanou problematiku chronologicky a geograficky, obojí zdařile. V práci samotné však následně pracuje především s městem Znojmem, venkovu se věnuje pouze okrajově. Soustředění se na Znojmo je na jedné straně logické; bylo přirozeným centrem Němců žijících na jižní Moravě, na druhé vzniká (bohužel nezodpovězená) otázka, co se vlastně dělo na venkově a jak jeho obyvatelé reagovali na vznik nových národních států: Československa a Německého Rakouska.

Práce vznikla na základě především detailního a pečlivého studia dobového regionálního českého a německého tisku. To je nepochybně velmi záslužné; jiní autoři mu obvykle nevěnují takovou pozornost, možná i proto, že vyžaduje mnoho času stráveného studiem. Informace umožnily vytvořit analytický obraz vývoje Německé jižní Moravy v době, kdy se rozhodovalo, kterému z nových národních států bude toto území vlastně patřit. Ke škodě věci však autor věnoval méně pozornosti kritickému čtení dosavadní odborné produkce. Soustředil se především na publikace vydané po roce 1989, starší práce, především i dnes oceňovaná monografie historiků Césara a Černého, jeho pozornosti unikly.

S tím souvisí moje hlavní výtky směřující k disertační práci a tou je absence konceptualizace. Je možné napsat práci o česko-německých vztazích, aniž se autor zamyslí nad obsahem pojmu nacionalismus a jeho kontexty na etnicky různorodé jižní Moravě? Jak autor s tímto konceptem pracoval? Jak pracoval s pojmem (kolektivní) identita? Jak zapadá výklad do kontextu regionálních dějin, jak zapadá do problematiky odbojných německých provincií? Odpovědi na tyto otázky jsou v posuzovaném textu naznačeny, ale sotva v jedné či dvou větách, od nichž autor ihned odbíhá k faktografii. Není mým cílem zpochybňovat metodu práce, chci

jen poukázat na to, že existují další možnosti, jak problematiku uchopit a pohlédnout na ni z jiného úhlu.

Na druhé straně je nutné ocenit, že autor píše o etnických problémech jižní Moravy bez obvyklých klišé: na jedné straně jsou ti „hodní“, na druhé ti „špatní“. Ukazuje, s jakým úsilím a občas i různými formami násilí se obě strany snažily prosadit svou „státní myšlenku“ bez ohledu na tu druhou. Neváhaly při tom využívat i sociálních důsledků první světové války a následně poválečné krize, která se projevovala kontinuálními zásobovacími problémy a gradovala čas od času do boje o potraviny mezi městem a venkovem a mezi českým a německým obyvatelstvem. Tato problematika prolíná celým textem: autor na ní přesvědčivě dokládá, že nakonec trátí všichni bez rozdílu a nezbude jim stejně nic jiného, než se alespoň na čas spojit, aby uhájili holou existenci. Právě tyto pasáže činí práci zajímavou a jsou nesporným přínosem k soudobému historickému bádání o Česích a Němcích a to nejen v regionálním, ale také v celostátním kontextu.

Text splňuje všechny formální požadavky kladené na kvalifikační práce.

Doporučuji disertační práci k obhajobě.

V Praze 2. března 2020

Prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.